

Det er formentlig det vigtigste møde, der nogensinde er afholdt i et dansk parti. Vi skriver søndag d. 27. Februar 1949. Uden døre i vinterkulden slog børnene katten af tønden og samlede 5- og 10ører i raslebøsserne. Det var koldt også i overført betydning. Året i forvejen havde Sovjetunionen væltet det demokratiske styre i Tjekkoslavakiet og indrulleret landet i Østblokken. I nogle dystre påskedage havde han været alvorligt nervøs for, at russerne ville gennemføre et tilsvarende kommunistiske kup i Danmark. Lige siden havde han lagt hele sin enorme energi i arbejdet med at finde en løsning på landets åbenlyse sikkerhedspolitiske problemer.

Han tænkte på, at det var 10 år siden, at han var blevet valgt til formand for Socialdemokratiet. Men besættelsen og dens efterdønninger havde bevirket, at han først havde sat sig i landsfader Staunings statsministerstol i 1947. Nu var han godt i gang med sin timelange tale til Socialdemokratiets hovedbestyrelse:

»Er det ikke sandt at vi, i denne periode (1930'erne) alle sammen harmedes over, at en ængstelig verden tillod en Adolf Hitler at tage land efter land?«

Han havde fuldstændigt greb om forsamlingen. Af mange karakteriseret som den bedste taler blandt danske politikere nogensinde. Stemmen kunne bruse som et orgel, når der skulle appelleres til fællesskabsfølelsen og solidariteten – for lynhurtigt at få en klang af indtrængende intimitet, når den enkelte skulle overbevises. Han var godt i gang med at overbevise forsamlingen om rigtigheden i den beslutning, han – om end nødtvunget – havde truffet.

»Jeg ved, at dette er en svær afgørelse, som vil koste hver enkelt, der føler sit ansvar, sjælekamp, men en afgørelse må træffes.«

Hans Hansen blev født og voksede op som yngste barn i en sammenbragt søskendeflok på 11 i Lollandsgade 23 i Århus. Han kom i stentrykkerlære og engagerede sig i de unge år i den arbejderbevægelse, der allerede var solidt funderet i landets næststørste by.

Som 17-årig stod han for første gang midt i den kamp, der skulle præge hans liv.

Dønningerne efter den russiske revolution havde resulteret i, at Socialdemokratiets ungdomsorganisation Socialistisk Ungdom i begejstring havde brudt med partiet og fulgt med over i den ny revolutionære bevægelse DKP.

For Hans Hansen var kampen for demokratisk socialisme og mod enhver form for totalitære ideologier en livssag. Han var fra starten med i den nye partitro ungdomsorganisation DSU, selv om det kostede mange brudte venskaber. »Kommunismen splitter« hed pjecen fra 1933, der med glød og nerve agiterer for demokratisk socialisme i en tid, hvor kommunisterne var ved at etablere sig på arbejdspladserne og som et alternativ til den socialdemokratiske vælger.



Det var på samme tid, at han fandt et gammelt slægtsnavn frem og kaldte sig Hans Hedtoft-Hansen for senere helt at smide Hansen. Forfængeligt – måske, men også udtryk for en beregning før mediekonsulenternes tidsalder. Hedtoft ville nok være mere synligt end Hansen i kronprinseskampen i partiet.

Det var Stauning selv, der havde fået øje på den unge DSU'er fra Århus. Han blev i 1929 hentet til partikontoret, hvor han i starten fungerede som altnuligmand, men snart i kraft af en enorm energi, fik greb om det store socialdemokratiske partiapparat.

»Glade Hans« var en formidabel inspirator. En ildsjæl, der kunne puste nyt liv i enhver socialdemokratisk forsamling og give den enkelte tillidsmand – ja hver enkelt potentiel socialdemokrat – forståelsen for vigtigheden for, med alle til rådighed stående midler, at bekæmpe tidens totalitære tendenser: Nazismen og Kommunismen.

Som 3. generationssocialdemokrat kunne Hans Hedtoft lægge klassekampsdoktrinerne bag sig. Partiets ny slagsang »Danmark for Folket« havde parkeret den

gamle »Internationale« på det arbejdsmuseum, der først åbnede mange år senere. En sang helt i Hedtofts ånd. Kampen mod sult og elendighed var vundet, i tale og skrift skitserede han fremtidens »folkehjem«, men i takt med, at visionerne om velfærdsstaten så småt begyndte at antage sine konturer, trak skyerne op i Europa.

Han havde oplevet, hvordan nazistynet behandlede de tyske socialdemokrater og så med stigende bekymring på landets sikkerhedspolitiske situation.

Alle bange anelser blev indfriet den 9. april 1940. Tyskerne tvang ham året efter væk fra alle tillidsposter i Socialdemokratiet, men han fortsatte som folketingsmand.

Det var ham, englænderne ønskede til London, men han valgte at blive hjemme af hensyn til den aldrende Thorvald Stauning. Under besættelsen opererede han i den livsfarlige zone imellem, hvad der var tilbage af det politiske system og den spirende modstandsbevægelse. Det var efter en læk fra den tyske marineattaché G. F. Duckwitz til Hedtoft, at denne sammen med H. C. Hansen kunne nå at advare formanden for Mosaisk Trosamfund C. B. Henriques mod den planlagte aktion mod de danske jøder. Han var hovedkontaktmand til Frihedsrådet, perspektivet var situationen efter krigen, dagligdagen at afbøde besættelsens værste virkninger.

»Aldrig mere en 9. april« blev mottoet for en hel generation i almindelighed og for Hans Hedtoft i særdeleshed. Som statsminister fra 1947 var det op til ham, at komme med et udspil, der kunne afklare landets sikkerhedspolitiske situation. En gammel drøm så ud til at kunne blive virkelighed. Tanken om et nordisk forsvarsforbund imellem Danmark, Norge og Sverige. En drøm hos sværmeriske romantikere blev pludselig en realistisk mulighed under indtryk af truslen fra øst. Norge var blevet slemt ramponeret af krigen, Danmark var sluppet billigere, Sverige havde formået at holde sig helt uden for infernoet.

Forudsætningerne var forskellige, det skulle synspunkterne også vise sig at være, da forhandlingerne spidsede til i vinteren 1948-49. Sverige var orienteret mod Østersøen og havde et særligt hensyn at tage over for Finland. Nordmændene, der nu havde fået grænse direkte til Sovjetunionen i nord anlagde et atlantisk perspektiv i sikkerhedspolitikken.

Hans Hedtoft lagde hele sit enorme engagement i forhandlingerne. En livsdrøm, ville gå opfyldelse. Med sin bredt favnende personlighed, sit gode humør og store talegaver forsøgte han at slå bro imellem den svenske og norske socialdemokratiske regering. Visionen var en neutral, socialdemokratisk, nordisk blok.

Situationen blev yderligere tilspidset, da Norge under de afgørende drøftelser fik et tilbud om at kunne tilslutte sig en kommende atlantpagt. Der gik rygter om, at Danmark ville få det samme. Den 20. Februar 1949 lagde det norske arbeiderparti sine lodder i den atlantiske vægtskål.

Den nordiske tanke led skibbrud. Hans Hedtofts vision forblev en drøm. Hedtofts protegé Jens Otto Krag beskriver reaktionen:

»Det negative resultat var for Hedtoft smertende, næsten lammende... i de dage følte han det, som var den dyrebareste streng i hans politiske sind bristet«.

Hans Hedtoft var ved at nærme sig afslutningen i sin timelange tale til hovedbestyrelsen. Der var kun gået en uge siden det norske nej. Han havde orienteret om, at USA underhånden havde forespurgt om dansk interesse i den kommende atlantpagt. Hedtoft holdt en længere kunstpause. Forsamlingen kendte ham godt nok til at vide, at konklusionens time var kommet:

»Værdien for os i en tilslutning til Atlantpagten ligger i det forebyggende, i vor viden om og en angribers viden om, at et overfald vil udløse en verdenskrig... Vi har som politisk parti i almindelighed, men som regering i særdeleshed nu den pligt at trække en linie op, og jeg har peget på, hvad den linie bør være«.

Hedtoft fik fuldmagt af hovedbestyrelsen med alle stemmer mod en til at forhandle Danmarks optagelse i Atlantpagten, der kort efter blev godkendt af Rigsdagen og tilslutningen ratificeres af udenrigsminister Gustav Rasmussen i Washington tidligt på sommeren.

Hans Hedtofts politiske liv udviklede sig til et paradoks. Han var Staunings naturlige efterfølger og skulle have bygget videre på det fundament, landsfaderen havde skabt. Med sin bredtfavnende facon tydede alt i sol og måne på, at han, i de næste 3 årtier frem mod 1970 som ny landsfader, skulle komme til at opbygge den socialdemokratiske velfærdsstat.

Der kom en verdenskrig i vejen. De bedste år viede han til kampen mod nazismen og kommunismen. Da hans drøm om det nordiske forsvarsforbund led skibbrud, var han realpolitiker nok til på en uge at acceptere tingenes tilstand og arbejde for dansk tilslutning til Atlantpagten. Han var formentlig den eneste, der var i stand til at overbevise det socialdemokratiske bagland om nødvendigheden heri.

Hans markante plads i det 20. århundredes Danmarkshistorie er uløseligt forbundet med denne beslutning, som han dybest set ikke selv ønskede.

Hans Hedtoft var bedst i medvind. Hans brændte så meget for sine visioner og ideer, at han blev et med dem. Hans engagement var en fusion imellem hans personlighed og hans synspunkter. Det var hans styrke, men også hans svaghed. Han opfattede derfor kritik mod hans synspunkter som angreb på hans person. Han var ærekær og nærtagende, det politiske liv sled på ham psykisk og fysisk. Da dansk politik igen begyndte at ligne sig selv, med økonomiske problemer og sandkasse-drillerier, mistede Hedtoft lysten og efterhånden også grebet om begivenhederne.

Han døde i Stockholm i februar 1955. Hans Hedtoft blev kun 52 år.